

https://nepszava.hu/3199144_en-harommal-a-baratom-akar-hattal-is-vilagiaro-szabadsag-kerekgyarto-istvannal

Én hárommal, a barátom akár hattal is - Világjáró szabadság Kerékgyártó Istvánnal

Nyolcadik regénye, amellyel nem sokkal a 70. születésnapja előtt rukkolt elő, a Magyarországon nem igazán létező pikareszkhagyományba illeszkedik. A *Fecske Milán élete, jó sora és viszontagságai* egyfajta főhajtás Tersánszky Józsi Jenő és Kakuk Marci előtt. Kerékgyártó István ezúttal kerüli a direkt politikát, és bár főhőse a regény 387. és 418. oldala között hagyja ugyan magát behálózni a KSZDÖ, avagy a Kisemberek SzociálDemokrata Összefogása kamupárt által, kalandjai zömében sokkal őszintébb terepen zajlanak: Pepe kocsmájában, bordélyokban, egy finn farmon, Indiában vagy egy frankfurti reptér vécéjében...

Szerző

Csejtei Orsolya

Publikálva: 2023.06.24. 11:24

Fotó:
Pavel Bogolepov

Forrás:

Népszava

Két korábbi regényének is Milán a főhőse: az egyik Trüffel Milán, a századfordulón élt szélhámos, a másik pedig A rendszerváltó Vidra Milánja. Ennyire kedveli ezt a nevet?

Trüffel Milán figurájához szándékosan egy olyan hedonista fickót kerestem, aki a millennium utáni időkben Budapesten él. Ehhez megtaláltam a Tabánt, ahol svábok és rácok éltek, ezért úgy akartam, hogy legyen egy német és egy szerb felmenője is. A sváb felmenő miatt lett Trüffel a vezetékneve – ami szarvasgombát jelent, és ez a hedonista ételek egyik csúcsa –, az anyai ág okán pedig kerestem egy rác keresztnevet. Ez lett a Milán. A többi csak játék, ami inkább nekem fontos, semmint a könyvnek vagy az olvasónak. Vidra lehet az illető unokája vagy dédunokája, Fecske pedig egy mai Trüffel. De vele ellentétben ő nem bűnöző. A határán jár a bűnnek, mint általában a pikareszk csavargófigurák, de ő belül marad a polgári társadalom normáin. Persze közben gúnyolja, megveti azt, igazából nem akar szervesülni, folyamatosan próbál valamilyen módon kívül maradni, de nem a bűn útján hagyja el azt a világot.

Előzménye ugyan van a pikareszkek a magyar irodalomban, de hagyománya nem igazán. A *Kakuk Marcin* kívül miből merített?

Eloolvastam több nagy spanyol pikareszket – a cím is az egyik első, egy tizenhatodik századi pikareszk regényből jön: a *Lazarillo de Tormes élete, jó sora és viszontagságai* című kötetből. De a kedvencem a német Grimmshausen *Simplicissimusa*, ami a harmincéves háború alatt, a tizenhetedik században játszódik. Van ennek amúgy egyfajta átcsatolása a huszadik századhoz is: Brecht innen veszi Kurácsi mama alakját. Aztán pikareszkek mondják Günter Grass *Bádogdobját* is, illetve van egy másik regénye, a *Vesztfál csevej*, ami meg utalás a Gruppe 47-re, vagyis arra a német írói csoportra, amely azért alakult meg a háborút követően, hogy a nácik által „beszennyezett” német kultúrát, irodalmat megújítsa. Szóval Günter Grass ebben a regényében a harmincéves háború után gyűjti egybe az akkori kor jelentős íróit egy kocsmában, ahol megjelenik Grimmshausen, a *Simplicissimus* szerzője is.

Mintha az irodalmi kánon nem tartaná igazán nagy becsben ezt a műfajt...

Legalábbis soha nem fogadta kitörő lelkesedéssel. A csehek például szégyellték egykor, hogy Hašek *Švejkje* – ezt is pikareszkbe sorolja az irodalomtudomány – jelenti a világnak a cseh irodalom egyik csúcsát. Amikor Tersánszky megírta az első *Kakuk Marci*-regényt, akkor Osvát azt mondta neki: „Annak, fiam, semmi értelme, hogy maga a magvas művészetét egy jelentéktelen figurára pazarolja, csak azért, mert az magának mulatságos.” Más is próbálta lebeszélni róla. Ennek ellenére ő megírta a következő *Kakuk Marci*-történetet, végül több év

alatt született még hat folytatása ennek a Magyarországon bolyongó, szeretni való, olykor suta figurának. Egy mai Kakuk Marcit szerettem volna létrehozni, csak ma már a csavargás nem azt jelenti, hogy gyalog, vándorbottal járjuk Erdélyt vagy a szász bányavárosokat, hanem autóstoppal, fapados járatokkal bolyongunk szerte a világban.

Én magam is közel 70 országot bejártam, zömében stoppal, és nagyon sok ilyen Fecske Milán-szerű figurával találkoztam, akiknél a csavargás, a vándorlás egyfajta életforma.

Fotó:
Pavel Bogolepov

| Forrás:
Népszava

Egy mai Kakuk Marcit szerettem volna létrehozni, csak ma már a csavargás nem azt jelenti, hogy gyalog, vándorbottal járjuk Erdélyt vagy a szász bányavárosokat, hanem autóstoppal, fapados járatokkal bolyongunk szerte a világban.

A csavargás kissé pejoratívan csengő szó, pedig magát a szabadságot jelöli, vagy nem így van?

Pontosan így van! Ez a teljes szabadság. Amikor se család, se vagyon, csak az a lényeg, hogy legyen egészség, egy kevéske pénz és lehetőség a vándorlásra. Az összes pikareszk figura így járja a világot. Azt a világot, ami éppen bejárható. Fecske ezt Párizsban érzi először, mikor a 20. születésnapját ott tölti.

Úgy tűnik, mintha ez a szabadság csak a teljes kötöttségnélküliségben tudna megnyilvánulni. Amikor a főhős, akár csak egy kis időre is, hazatér, nehezen tudja kivonni magát a sok-sok kényszerítő körülmény alól. Szándékosan nem engedi, hogy túlságosan begyűrűzzön az életükbe a politika? Hogy egyáltalán értsék, mi az?

Egy olyan könyvet szerettem volna, ahol nincsenek értelmiségiék. Ahol a rendszerváltás csak annyit jelent, hogy a cukorgyári igazgató elvtársat mostantól igazgató úrnak szólítjuk, a párttitkárról meg tudjuk, hogy kirúgták, és csak ezért jön be a kocsmába, ahová korábban nem járt. Az én figuráim, a kisvárosi horgászok mellett élő emberek számára ennyi érződik a rendszerváltásból. Hiszen a kevert körülbelül ugyanannyiba kerül, mint korábban, és a pontyból sem lesz se több, se kevesebb a tóban. Persze azért érzik őket, hogy idővel egyre rosszabb a helyzet, de alulnézetből. Egyetlen értelmiségi alak van a regényben, a kirúgott bíró, Paragráf.

Konkrét emberekről mintázta az alakjait, vagy fiktív figurák?

Mindnek van valóságos modellje – ismertem például egy bírót, akiből aztán közjegyző lett, mégis hasonlóan végezte, mint a regénybeli lecsúszott Paragráf. Kik érdekel itt a műveltség? Amúgy meg ezekkel az emberekkel csak úgy „megesik” a történelem. Hősünket, Fecske Milánt azért valamennyire érdekli a világ, a kultúra. Kifejezetten olyan figurát akartam, aki egy kicsit járt főiskolára, igaz, kirúgták már a második tanévben, angolul azért beszél valamit, van hobbija, a zene, az éneklés. Félművelt, a világ iránt nyitott valaki, aki szereti József Attilát, és tud kottát olvasni. Szóval nem mondom, hogy teljesen ostoba, de a politika nem érdekli.

Bár azért elhangzik az a mondat is, hogy ha valaki nem foglalkozik politikával, majd a politika foglalkozik vele...

Nem véletlen, hogy ezt éppen az ágyban, egy világra nyitott prostituált mondja neki.

Említette, hogy Fecske Milánhoz hasonlóan ön is sokat járta a világot. Felbukkannak megtörtént esetek a regényben?

Amiről írok, azokon a helyeken ténylegesen jártam, és az emberek többségével valóban találkoztam. Az író mégiscsak a saját élményeiből táplálkozik. És ezek az utazások nekem nagyon nagy élményt jelentettek. Van egy gimnáziumi osztálytársam, aki világhírű matematikus lett, Tokióban él, és 14 nyelven beszél. Akárhova mentünk, ő 2-300 szót

megtanult az adott nyelvből – legyen az akár a khmer vagy a filippínó nyelv –, amivel a hétköznapi életben elboldogult. Ráadásul azon kívül, hogy híres matematikus, nagyon jó zsonglőr is. Huszonhárom évesen lekandidált matematikából, majd zsonglőrvizsgát tett. Az Astoria bárban labdazsonglőrként lépett fel, mielőtt végleg elhagyta Magyarországot. Amikor közösen utaztunk, mindig vittünk labdákat és buzogányokat – ketten tudunk öttel. Én egyedül hárommal, ő akár hattal is. A közös útjainkon, főleg Ázsiában, majdhogynem mutatványosként léteztünk. Egészen másképpen kezeltek bennünket, mint a pénzes turistákat, emiatt aztán nagyon érdekes helyek nyíltak meg előttünk. Beengedtek például iskolákba – matematikus barátom annyit mindig tudott az adott nyelven, hogy néhány számtani feladványt is rögtönözzön –, aztán zsonglőrködtünk. Szóval nem mondom, hogy minden úgy történt, ahogy a regényben meg van írva, de egyrészt úgy történt, másrészt úgy is történhetett volna.

Pepe kocsmája is létező hely?

Abszolút! Egy zugkocsmá, az unokaöcsém vitt el oda – a legörültebb történetek, amikről írok, itt megtörténtek. Ámultam, amikor láttam ezt a világot: egyrészt mosolygató, másrészt szomorú, harmadrészt szeretni való. Tele leépülőben lévő, egykor jobb napokat látott figurákkal, akiket kiszorítottak mindenből. Akik a rendszerváltásnak is a vesztesei lettek. Akik soha nem kerültek közel valami olyan lehetőséghez, ami normális életet biztosított volna számukra. Mégis viccesek, van humoruk, és közösséget alkotnak.

Ahogy most beszél róluk, azért fel-felsejlik az a szomorúság, ami az előző regényeiben masszívan tetten érhető. Pedig a *Fecske Milánban* csak a legvégén, egy afféle summázatban érezni ezt a hangot.

Nyilván nem tudok kibújni a bőrömből. Életem legnagyobb élménye a rendszerváltás volt. Azt hittem akkor – ahogyan lett is –, hogy hamarosan belépünk a NATO-ba meg az Unióba, és nekem végre nem kell foglalkoznom politikával, hiszen megy az majd magától is. Akkor írtam az első regényeimet, amelyek nem foglalkoztak direkt a közélettel: a *Makk ász az olajfák hegyé*nt meg a *Trüffel Milánt*. Úgy gondoltam, hogy boldog időszak köszönt majd most Magyarországra. Végre oda kerültünk, ahol régóta helyünk lett volna. Bizonyára nem lesz mindig könnyű – gondoltam akkor –, de mégiscsak a világ egyik legjobb csapata igazolt le bennünket. Aztán már az első Orbán-kormány alatt kiderült, hogy azért ez nem egészen így van. Sőt egyre rosszabb és rosszabb lett minden, többek között a kedvem is. Mint magánpolgár – burzsoá, ahogy a francia mondja – meglehetősen boldog vagyok, hiszen vannak barátaim, családom, értelmes tevékenységem, gyönyörű virágaim a kertemben. Közpolgárként – citoyenként – azonban egyre boldogtalanabb. Ez egy nagyon furcsa feszültség.

Fecske Milán közpolgár? Egy választáson is elindul...

Ő abszolút magánpolgár. A választáson is csak egy kamupárt színeiben indul, ahol a vezetők nagyon átverik. De azért látni némi fejlődést e tekintetben a személyiségében. Nagy kérdés volt számomra, hogy ezt az akaratomon kívüli fejlődést engedjem-e, hiszen a pikareszkek soha nem fejlődésregények. A hős mindig újabb és újabb helyzetekbe kerül, és bár a társadalom, amiről beszél, változik, de ő ugyanaz marad. Fecske Milán viszont az utazásai során, látva a világban a sok-sok szenvtelenséget, a szolidaritás teljes hiányát, rádöbben, hogy a világ majd' mindenhol egyforma. Hogy a szerencsétlenekkel mindenhol ki van szúrva, a gazdagok meg egyre jobban élnek. Így aztán benne mégis csak történik némi változás, amit talán fejlődésnek is nevezhetünk.

A pikareszk hősök megállapodnak a végére?

A pikareszkeket vagy nem fejezik be, illetve, ha mégis, az két módon lehetséges: felakasztják az illető hőst, mert annyira belekeveredik a bűnbe, vagy megtér a polgári világba. Kakuk Marci ez utóbbit választotta. Amikor Annuska és az édesanyja befogadják, azt mondja: hasznomat veszik, de nem töröm össze kezem-lábam. És megállapodik, akár az én hősöm. Mikor egyre rosszabb dolgokat lát, elvonul egy világvégi autonóm kis közösségbe Dél-Franciaországba, és ott éli tovább az életét. Szem előtt tartva, hogy minél kevesebbet ártson ennek a földnek, mert eléggé ki van ez már szipolyozva.

Fejlődik, de burzsoá marad. Lehet csak magánpolgárként boldognak lenni?

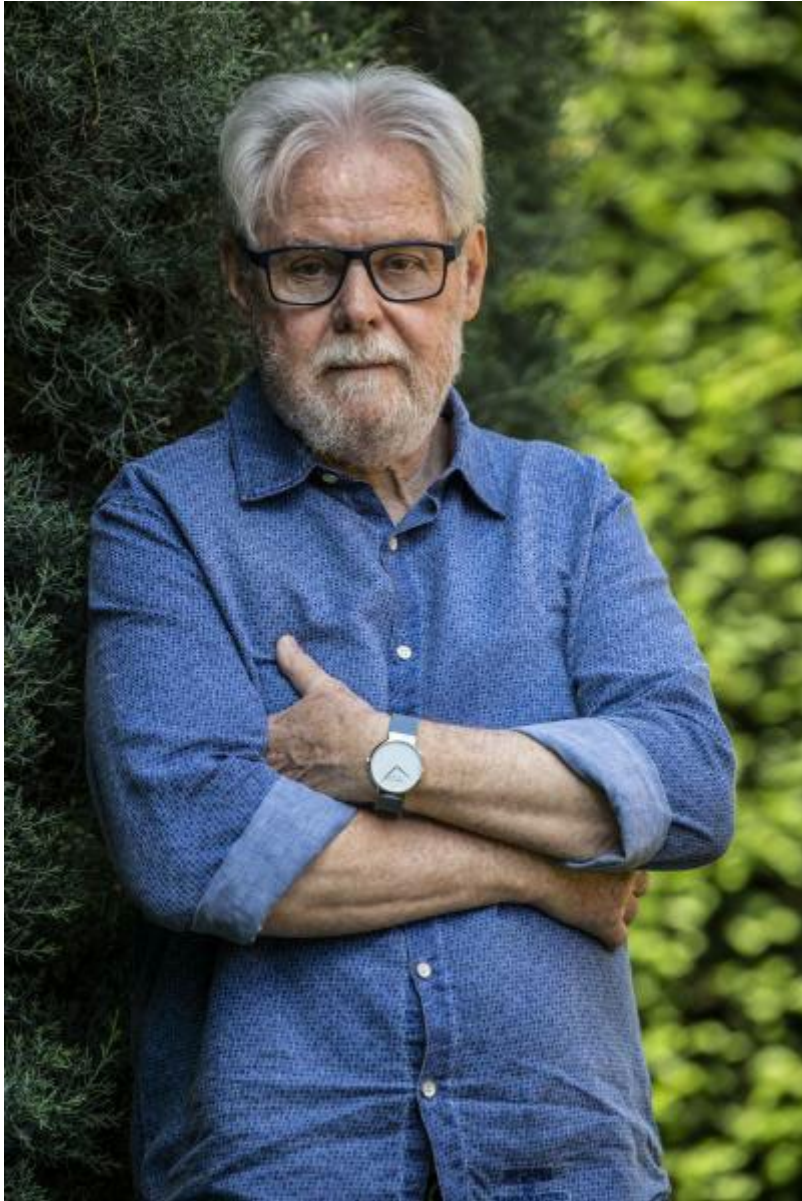
Valószínű azért nem, mert ahol nem engedik, hogy közpolgár legyél, ott előbb-utóbb a közösségek is meg lesznek fojtva. Fecske is azért megy el, mert látja, hogy amikor hazajön látogatóba, már nincs meg a megszokott kis közössége. Mert elfoglalják a tavat, mert bezárják a kocsmát, mert berekesztik azokat a fórumokat, amelyek nem gazdaságosak: kultúrházakat, kisboltokat, mindent, ahol össze lehetett jönni. Az ilyenfajta társadalmaknak a legnagyobb ellenségei az egyének szabad kisközösségei. Ezeket szétverik, vagy csak szétverődnek, és a magánszféra nem lesz más, mint otthon nézni a televízióban a sorozatokat, a sportközvetítéseket. Boldog kisközösségek nem létezhetnek olyan struktúrában, ahol ennyire kiirtják az emberből a citoyent.

+1 KÉRDÉS

Tele a regény erotikával, olykor 18-as karikával – miért az érdeklí a főhőst még a buddhizmusból is, hogy például masszörként lehet-e „purutykázni a pácienssel”?

Főhősöm egy jóvágású, bővérű fiatalember, akit érdekel a világ, és igyekszik élvezni az életet. Ezt meg számára az ételek, az italok és a nők jelentik leginkább, hiszen igazi hedonista Fecske Milán. Másrészt nagyon fontos számára a hódítás. Tudja, honnan kapta Kakuk Marci

is a nevét? Onnan, hogy szívesen megy mások fészkébe. Nem véletlenül perlik szeméremért Tersánszkyt. Én nem akartam pornográf lenni, de azt azért szerettem volna érzékelteni, hogy hősömnek az erotika bizony nagyon fontos.

Fotó:
Pavel Bogolepov